

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ: BOLDOG, SZOMORÚ DAL EGY SZÖVEGTANI ELEMZÉS VÁZLATA

BOLDOG, SZOMORÚ DAL BY DEZSŐ KOSZTOLÁNYI OUTLINE OF A TEXT LINGUISTICS ANALYSIS

DÓSA ATTILA¹

A dolgozat célja Kosztolányi Dezső *Boldog, szomorú dal* című verse szövegtani elemzésének elvégzése. A dolgozat arra a kérdésre igyekszik választ találni, hogy csupán a szövegtani elemzés segítségével kialakítható-e olyan értelmezési stratégia, amely hozzásegíti a középiskolai tanulókat egy irodalmi szöveg jobb megértéséhez. A dolgozat először megvizsgálja a vers szemantikai, szintaktikai és pragmatikai koherenciáját. A makroszerkezet vizsgálatát követi a mikroszerkezet elemzése, mely után a szövegkonnexitás szövegben megjelenő grammatikai eszközeinek számbavétele következik. A kísérlet arra az eredményre jut, hogy a szövegtani elemzés eszközeivel lehetséges elvégezni egy irodalmi szöveg olyan értelmezését középfokú szinten, mely egybeesik az irodalomtanításban használt tankönyvek értelmezésével.

Kulcsszavak: Kosztolányi Dezső, magyar irodalom, szövegtan, szövegtani elemzés, kommunikáció, metakommunikáció

The present study aims to provide an analysis in text linguistics of the poem *Boldog, szomorú dal* by Dezső Kosztolányi. The main goal is to see if it is possible to construct an interpretational strategy with the exclusive use of text linguistics to assist secondary-school pupils to a better understanding of a literary work. The first part examines the semantic, syntactic and pragmatic coherence of the poem. The examination of the macrostructure is followed by an examination of the microstructure, which is then followed by a list and analysis of the grammatical markers of textual coherence. The present study proves that it is possible to come to an interpretation of a literary text which coincides with secondary-school textbooks, using the terminology and methods of text linguistics only.

Keywords: Dezső Kosztolányi, Hungarian literature, text linguistics, text linguistics analysis, communication, meta-communication

Bevezetés

Az itt következő kísérlet arra a paradoxonra igyekszik választ találni, hogy vajon elvégezhető-e egy irodalmi szöveg középfokú interpretációja az irodalomtudomány eszközei nélkül? A kísérlet célja, hogy a) használható interpretációs alternatívát nyújtson olyan tanulóknak számára, akik nem érzik magukat kompetensnek az irodalomkritika értelmezési stratégiáinak és lexikológiájának használatában; b) az interpretáció eredménye konkrét, objektív és meggyőző legyen; valamint c) feltárja, vajon az így kapott eredmény egybevág-e az intézményes középfokú irodalomoktatás jelen pillanatban elfogadott nézeteivel egy adott

¹ DÓSA ATTILA

egyetemi docens

Miskolci Egyetem, BTK, Modern Filológiai Intézet

Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

3515 Miskolc-Egyetemváros

a_dosa@hotmail.com

szöveg tekintetében. Jelen kísérlet módszere a nyelvtudomány egy szűkebb területe, a szövegtan terminusainak és eszközeinek használatára szorítkozik. A vizsgálat tárgya Kosztolányi ismert verse, mely a magyar irodalmi kánon egyik megkérdőjelezhetetlenül központi szövegeként részét képezi a középfokú magyar irodalomoktatásnak, és megtalálható az érettségi tételek között.

2. Szövegtani elemzés

2.1. Alapvető kritériumok

Pusztán a szövegtani elemzés szempontjait figyelembe véve vizsgáljuk meg először, hogy szöveg-e ez a vers. Egyfelől nyugodtan állíthatjuk, hogy a vers eleget tesz a kommunikációs funkcióknak: tájékoztat (a vers beszélője bemutatja életkörülményeit), ábrázol (érzéketes képet kapunk a tárgyi környezetéről), valamint kifejez (a vers kifejezi a lírai alany lelkiállapotát, érzéseit és kétségeit). Másfelől a vers az elolvasása vagy meghallgatása után a teljesség, lezártág érzetét kelti az olvasóban vagy a hallgatóban.

Miután megállapítottuk, hogy szöveggel van dolgunk, azt is megállapíthatjuk, hogy a szöveg koherens. Először is jellemző rá a műfaji egység, más szóval a szuperstruktúra egysége: bár a cím jelzése szerint a szöveg a dal műfaji kategóriájába sorolandó, a tónus és a tematika alapján inkább elégiának tekinthetjük. Továbbá jellemző a szövegre a tematikai egység: a téma a révbe ért férfi számvetése, életének értékelése.

A szöveg koherenciáját az iméntiekén kívül még az is megteremti, hogy (a szuperstruktúrából adódóan) viszonylag kötöttnek kell lennie. Azért mondhatjuk, hogy csak viszonylag, mert a dal műfaja semmi esetre sem igazodik olyan szigorú műfaji szabályokhoz, mint mondjuk az epigramma, de bizonyos követelményeknek egy dalnak is meg kell felelnie: szükséges például, hogy fokozott ritmusélményt keltsen az olvasóban vagy a hallgatóban, illetve többnyire (nem minden esetben) a sorvégeknek rímelniük kell. Továbbá a dal műfaja esetében szigorúbb a tematikai egység követelménye, mint több más műfaj, például az óda esetében. Ez a vers mindezen követelményeknek eleget tesz.

2.2. A szövegkoherencia szempontjai

A szöveg szemantikai összefüggését bizonyos tárgyak megléte, illetve másvalami hiánya, valamint a meglét és a hiány ellentétéből adódó feszültség teremti meg. A felsorolt dolgok gyakorlatilag egy jelentésmezőbe tartoznak, legalábbis ami a szöveg első szemantikai egységét illeti. A szöveg első részében található felsorolás egy jellegzetes polgáriművészi élettér tárgyi elemeit hozza összefüggésbe egymással, az ezen tárgyi elemek jelenléte alapján: a vers beszélőjének van családja, elesége, kertje, a kertben gyümölcsfák, háza, a házban a kényelmes, megállapodott élethez szükséges tárgyak, berendezések és eszközök, illetve a beszélőnek van még valamije: hírneve. Ismerik és elismerik nem csak Budapesten, hanem az egész országban. Eddig tart a vers első szemantikai egysége.

A második egységet nem a konkrét tárgyi elemek megléte, hanem egy konkrét köznévvvel jelölt, de elvont fogalom (a „kincs”) hiánya fogja össze.

A szöveget egyfelől a két egység közötti feszültség kölcsönös egymásra hatása és ellenhatása, továbbá ettől függetlenül a szemantikai határt átlépő-egyesítő, a konkrétól fokozatosan az elvont felé haladó felsorolás tartja össze szemantikai szempontból.

A vers koherenciáját szintaktikai összefüggésben is vizsgálhatjuk. Ebből a szempontból szövegösszetartó erőként egyrészt a gyakori anaforikus ismétléseket („van [...] is”) nevezhetjük meg. A szemantikai határnak megfelelően a verset a szintaktikai összefüggés szerint is kettéoszthatjuk. A szöveg első felében ugyanis a felsorolásnak megfelelően párhuzamos szerkezetű mellérendelő (kapcsolatos) mondatok túlsúlyát figyelhetjük meg. Ugyanakkor a második szemantikai-szintaktikai egységet az alárendelő összetett mondatok túlsúlya jellemzi.

De nem csak a fent említett összefüggésekben állapíthatjuk meg a szöveg összefüggő voltát. A szintaktikai és a szemantikai kohézió mellett nem utolsósorban pragmatikai összefüggés is jellemző a versre. Szoros kapcsolatot figyelhetünk meg ugyanis a szövegvilág elemei és a valóság elemei között: a versben felsorolt tárgyi elemek az olvasóban vagy a hallgatóban is az otthonosság, ismerősség érzetét keltik. Ennek az az oka, hogy a felsorolásban a mimetikus elv érvényesül. A pragmatikai összefüggést támogatja továbbá az az imént említett ellentét, amely az első egység jelenvaló tárgyai és a második egységben említett hiányzó dolog vagy minőség, a „kincs” között húzódik. A „kincs” konkrét köznévv itt egy szimbolikus, elvont gondolatot vagy fogalmat testesít meg. Végül, de nem utolsósorban a szöveg és a szövegen kívüli világ kapcsolatát teremti meg az a beszédhelyzet, amelyet a szöveg konstruál. A szöveg úgy is olvasható, mint a lírai alany (beszélő) személyes közleménye, amelynek címzettje az olvasó (hallgató). Olyan tehát, mintha egy beszélgetés egyik felét hallgatnánk, vagy mintha egy ismerősünk beszámolna nekünk jelenlegi állapotáról.

Összefoglalva ezen a ponton megállapíthatjuk, hogy a vers összefüggő, lezárt szöveg, amely eleget tesz a kommunikációs funkcióknak, pragmatikai összefüggésben áll a szövegen kívüli világgal, a szöveg belső világa pedig mind szemantikai, mind szintaktikai értelemben megalkotott és összefüggő, tehát koherens.

2.3. A szöveg makro- és mikroszerkezete

A vers címe rövid, címkeszerű. Elsősorban a műfaji megjelölés („dal”) jellemző rá. Másodsorban pedig az ellentétes értelmű jelzők („boldog”, „szomorú”) előrejelzik a szövegegészt felépítő ellentétet. A cím tematikailag kiegészíti, ugyanakkor értelmezi is a szöveget (boldog és szomorú, ilyen is, meg olyan is), tehát a globális kohézió megteremtését szolgálja.

A szöveg szerkezetét mindenekelőtt meghatározza a szöveg szuperstruktúrája, tehát a műfaji keretek, mint azt fentebb kifejtettem. A makroszerkezetet tekintve (versről lévén szó) a szöveg hármass felosztásakor hagyományosan a következő fogalmakat használjuk: felütés, a vers teste és a lezárás. Mind a három egység nagyon világosan megfigyelhető a szövegben. Mindazonáltal attól függően, hogy milyen értelmezői pozíciót foglalunk el, az első egység esetében több eltérő vélemény is lehetséges. A szöveg első mondatát is tekinthetjük felütésnek, amely azonnal a tematikai mondanivalóhoz kapcsolódik. A jelen dolgot ezt a nézetet osztja. Más a helyzet azonban, ha az értelmező csupán azt a részt tekinti meghatározó tematikai egységnek, amit a jelen dolgot második egységnek (antitézisnek) tekint (a „De néha megállok az éjen...” után következő sorok). Ez a felfogás azért kevésbé indokolható, mert ebben az esetben az ezt megelőző mintegy 28 sort kellene a tematikai bevezetőnek tartanunk.

A mikroszerkezetet tekintve szabad mondatok kapcsolódásáról beszélhetünk. A szöveg összesen 33 szabad mondatot tartalmaz. Az első 25 szabad mondat többnyire kapcsolatos mellérendeléssel kapcsolódik egymáshoz. Ez a 25 mondat egység alkotja az első tematikai-szintaktikai-szemantikai egységet is egyben, mint azt fentebb megállapítottam. Ehhez képest a következő egységet a 26–29-ig terjedő mondat egységek alkotják („De néha megállok az éjen [...] hogy jaj, valaha mit akartam.”). Ez az egység ellentétes értelmű mellérendeléseként kapcsolódik az előző egységhez, mint azt a kötőszó („de”) is jelzi. Ezen az egységen belül a mondat egységek többnyire alárendeléssel kapcsolódnak egymáshoz. A harmadik egységet a 30–31-ig terjedő szabad mondatok alkotják, s egy mondat egységet képvisel: „Mert nincs meg a kincs, mire vágytam, / a kincs, amiért porig égtem.” Ez az egység kifejtő-magyarázó mellérendelő viszonyban áll az azt megelőző egységgel. Legutolsó szerkezeti egységként az utolsó mondat egységet (2 szabad mondat) vehetjük: „Itthon vagyok itt e világban, / s már nem vagyok otthon az égen.” Ez az egység az előző szerkezeti egységekhez együttesen kifejtő következtetésként kapcsolódik. Ez a zárómondat a szöveg egész témáját összefoglaló tételmondat.

2.4. Szöveggrammatikai eszközök

Most vessünk egy pillantást a szövegkonnexitásnak a versben megjelenő grammatikai mutatóira, a szöveggrammatikai eszközökre!

Noha előfordulnak névelők a szöveg első egységében, ezek használata nem releváns, mivel felsorolásról van szó. Értelemszerűen csak akkor jelenik meg a határozott névelő, amikor másodszor is megemlítődik egy elem. Ezzel szemben a második tematikai egységben kiemelt szerephez jut a névelőhasználat. A névelők megfigyelése nem elhanyagolható a szöveg értelmezési konstrukciójának felállításához sem. Ami meglepő lehet, az az, hogy a második egység kulcsszava, a „kincs” már az első említéskor határozott névelőt kap, noha ezt szövegtani szemantikai-szintaktikai oldalról semmi sem indokolja. Vajon miért? Véleményem szerint mindenképpen ennek a kérdésnek a megválaszolása adja a kulcsot az összefüggő értelmezés megalkotásához. Ezt azonban hagyjuk most függőben, s térjünk vissza rá majd később, a szövegsemantika vizsgálatakor.

A szövegkapcsolat kialakításában fontos szerepe van az alany és az állítmány egyeztetésének. A többségében E/1-ű állítmányok és a hasonló birtokos személyragú névszók az E/1-ű lírai alanyhoz kapcsolják, mintegy a lírai alany köré szervezik a szövegben manifestálódó beszédaktust. A forikus elemeknek a szövegben elfoglalt helye legkézenfekvőbben a beszédaktuselmélet segítségével írható le: a szövegben található forikus elemek ugyanis leginkább a jelenre utaló, tehát deiktikus elemek. Ennek a ténynek a szövegvilágot illető következménye az lesz, hogy a verset a lírai alany (a beszélő) beszédaktusaként is értelmezhetjük: olvasóként az lesz az érzésünk, mintha a vers beszélője maga körbevezetne bennünket a saját házában, és mindent megmutatna nekünk. Ennek megfelelően valahogy így egészíthetnénk ki a szöveget: nézd, van kertem..., és látod, van villanyom..., stb.

A grammatikai összetartó erő további fontos eszköze a mondat egységek egybevághósága. Hasonló a szórend, és gyakori az ismétlés is („van [...] is”, illetve „kincs”). A tartalmi-logikai viszonyt tekintve, mint említettem, az első tematikai egységben többnyire egybevághó szerkesztésű, párhuzamos mellérendelő szerkezeteket találunk, míg a második egységet többnyire alárendelő összetett tagmondatok alkotják.

2.5. Szövegszemantikai szempontok

Mint kifejtettem, a vers címe a globális kohézió megteremtésében játszik kulcsszerepet: egyfelől előlegezi a szöveg tematikáját, másfelől orientáló szerepe van a műegész értelmezéskonstrukciójának létrehozása szempontjából is. A címet végül a szöveg utolsó mondata, a tételmondat fejt ki és értelmezi véglegesen.

A tematikai azonosságot az egy jelentésmezőbe tartozó fogalmak összefüggése teremti meg. Szemantikailag illeszkedő szavak ezek (elsősorban az embert az otthonában körülvevő tárgyi világ elemei), amelyek az egészet (egy adott élethelyzetet) részleteiben, felsorolás segítségével teszik vizuálissá. Ezt a tematikai azonosságot támogatja meg továbbá a szövegben belül az ismétlés és a párhuzamos mondat szerkesztés.

Szemléletes kifejezést nyer a versben a rész-egész viszony is, a teljességre törekvő felsoroláson keresztül. Találunk példát részletezésre (5–8 sor), felsorolásra (9–11 sor) és halmozásra is (13–14. sor és 17. sor).

A szöveg kifejtettségét mutatja a szemantikai hiány viszonylag elhanyagolható szerepe: csupán a tartalmi–logikai viszonyt jelző kötőszók hiányában mutatkozik meg. Ez a jelenség sem releváns azonban, ha figyelembe vesszük, hogy legfeljebb néhány és kötőszót tehetnénk ki. Ezek hiánya azonban nem zavaró az azonos szerkesztésű mondatok miatt.

Említsünk meg néhány további szemantikai kapcsolóelemet!

A szövegben található felsorolás következetesen betartja a sorrendet a konkrétól az elvont felé. A szöveg a kenyérrel és a borral kezdődik (mely azt jelzi, hogy a beszélőnek megvan a mindennapi ételle-itala, de egyben természetesen szimbolikus jelentésűek is), és a végső pont a „kincs” lesz, amely köznév csak ebben a szövegben kap szimbolikus értelmet, nem úgy, mint a „kenyér” és a „bor”, viszont e kettőnél jóval hangsúlyosabban. Ez lesz ugyanis a szöveg legfontosabb lexikai eleme, azaz kulcsszava, mégpedig az orientáló ismétlés révén.

Hasonló, mintegy egybeesik ezzel, hogy a rész bemutatását követi az egész bemutatása, mégpedig úgy, hogy az egyes részelemek összerakásával maga az olvasó vagy hallgató rakhatja össze az egészet.

Gondolatrítmusról már a párhuzamos mondat szerkesztés megemlítésekor is beszélhetünk volna, hiszen az az alapja. Gondolatrítmust alakít ki a tárgyi világ egyes elemeinek párhuzamba állítása. Elvont és konkrét elemek is lehetnek ezek („takaró” és „hírnév”), a közös vonásuk azonban mindig az, hogy ezekkel rendelkezik a beszélő. A gondolatrítmus másik részét képezi az ellentétbe állítás: a jelenvaló tárgyi világ elemeivel állítja szembe a „kincset”, ami nincs. Azért nincs nyilván, mert nem ebben a világban létező, jelenvaló dolog, de mégis ez az, amire saját elmondása alapján a beszélő mindig vágyott, és amit mindig keresett. A szövegnek nagyon fontos esztétikai hatása, hogy ennek a kincsnek a hiánya és a hiányból származó szenvedés mintegy visszafelé is értelmezi a szöveg első részét a befogadó vagy a hallgató emlékezetében, és elgondolkodásra készíti a jelenvaló dolgok értékével kapcsolatban.

2.6. A szöveg kulcsszava

Térjünk azonban most vissza a kulcsszóra, a „kincs”-re! Teljesen nyilvánvaló, hogy ez a konkrét köznév, amely egyébként is lehet többjelentésű (gyakran elvont), a szövegben egy-

értelműen poliszémikus, sőt szimbolikus értelmet kap. Javaslom, hogy ne tegyünk kísérletet ennek a fogalomnak a megmagyarázására, különösen ennek a szövegtani elemzésnek a során, hiszen minden olvasó vagy hallgató érteni vagy legalábbis sejteni fogja ennek a fogalomnak a jelentését vagy súlyát, és éppen ez az, amiben ennek a műnek a varázsa rejlik. Meggyőződésem, hogy ez a fogalom csupán körülírható, de konnotatív (nem pedig denotatív) jelentésmechanizmusa miatt *pontosan* soha nem adható vissza a jelentése. Elégdjünk meg annak a megállapításával, hogy itt a fogalom valamilyen olyasféle értéket jelöl, amely nem kézzelfogható, nem jelenvaló tárgyiasság ezen a földön, hanem elvont, pozitív kategória, üres halmaz, amit minden értelmező az utolsó két sorban kijelölt szemantikai keret korlátain belül többé-kevésbé szabadon kitölthet a saját ízlésének és értékhierarchiájának megfelelően.

A szöveg utolsó mondategésze, a tételmondat erre az ellentétre, illetve erre a hiányra, pontosabban erre az értékhiányra utal egy összefoglaló értelmű, szentenciózus megállapítással.

Mindez egybevág egy a középiskolai irodalomtanításban használt, véletlenszerűen kiválasztott tankönyvben megfogalmazott véleménnyel:

Az áradó felsorolást a vers utolsó harmadában egy *de* ellentétes értelmű kötőszó állítja meg. Mi a megtorpanás oka, mindeme felsorolt jók ellenére miért gyötrődik mégis a költő? A válasz: „*Mert nincs meg a kincs, amire vágytam, / a kincs, amiért porig égtem*”. A „kincs” fogalmának megfejtését, értelmezését a költő az olvasóra bízta. (Somos–Hódi 2009:192)

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a szöveg művészi szöveg. A művészi hatás kialakításában a tételmondat által létrehozott lezártág, a hatásos szerkesztés, valamint az ezek következtében létrejövő poliszémikus verszárlat játssza a döntő szerepet. Megállapíthatjuk továbbá azt is, hogy a gyakorlatban nem csak lehetséges középfokú szinten egy irodalmi szövegnek az irodalomkritikai konszenzussal egybevágó eredményre vezető feldolgozása pusztán a szövegtan eszközeinek segítségével, hanem az elemzés konkrétumai révén nagyon hasznos megértési stratégiát szolgáltathat olyan tanulók számára, akik valamilyen okból nem kompetensek, vagy nem érzik magukat kompetensnek az irodalomkritika terminológiájának és értelmezési technikáinak használatában.

Irodalom

a) Primer irodalom

Kosztolányi Dezső 1976. Boldog, szomorú dal. In: *Kosztolányi Dezső összegyűjtött versei*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó. 253.

b) Szekunder irodalom

Bacsó Béla (szerk.) 1991. *Szöveg és interpretáció*. Budapest: Cserépfalvi Kiadó

Balázs János 1979. A szövegtan alapjai. In: Szathmári István–Várkonyi Imre (szerk.): *A szövegtan a kutatásban és az oktatásban*. MNYTK. 154. Kaposvár, 9–21.

- Petőfi S. János 1990. *Szöveg, szövegtan, műelemzés (Textológiai tanulmányok)*, szerk. E. Benkes Zsuzsa. Budapest: Országos Pedagógiai Intézet.
- Somos Béla–Hódi Gyuláné 2009. *Irodalom 11*. Tankönyv. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Szikszainé Nagy Irma 1999. *Leíró magyar szövegtan*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Telegdi Zsigmond–Szépe György (szerk.) 1976. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XI. (A szöveg megközelítései)*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Terestyéni Tamás 1971. A szemantikai szövegelemzés útjairól. *Nyelvtudományi Értekezések* 75. 55–66.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1994. *A szövegek világa*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Függelék

Kosztolányi Dezső: Boldog, szomorú dal

felütés

1 Van már kenyerem, borom is van,
Van gyermekem és feleségem.
 Szívem minék is szomorítsam?

vers teste

Van mindig elég eleségem.

5 Van kertem, a kertre rogyó fák
 Suttogva hajolnak utamra,
 És benn a dió, mogyoró, mák
 Terhétől öregbül a kamra.
Van egyszerű, jó takaróm is,
 10 Telefonom, úti bőröndöm,
Van jó-szívű jót-akaróm is
 S nem kell kegyekért könyörögnöm,
 Nem többet az egykori köd-kép,
 Részegje a ködnek, a könnynek,

15 Ha néha magam köszönök még,
 Már sokszor előre köszönnek.
Van villanyom, izzik a villany,
 Tárcám van igaz színezüstből,
 Tollam, ceruzám vigan illan,
 20 Szájamban öreg pipa füstöl.
 Fürdő van, üdíteni testem,
 Langy téa, beteg idegemnek.
 Ha járok a bús Budapesten,
 Nem tudnak egész idegennek.
 25 Mít eldalolok, az a bánat
 Könnyekebe borít nem egy orcát,
 És énekes, ifju fiának
 28 Vall engem a vén Magyarország.
 29 De néha megállok az éjen,

anaforikus ismétlés **1. egység: TÉZIS**

szemantikai összefüggés: meglét
 szintaktikai összefüggés: mellérendelő

pragmatikai összefüggés: otthonos,
 konkrét

részletezés

mimetikus elv

felsorolás

halmozás

125 mondategység: kapcsolatos
 mellérendelés

ellentétes mellérendelés

kapcsolat: felsorolás

30 Gyötrődve, halálba hanyatlón,
Úgy ásom a kincset a mélyen,
A kincset, a régít, a padlón,

Mint lázbeteg, aki feleszmél,
Álmát hüvelygezve, zavartan,
35 Kezem kotorászva keresgél,
Hogy jaj! valaha mit akartam,
Mert nincs meg a kincs, mire vágytam,

A kincs, amiért porig égtem.
lezárás
Itthon vagyok itt e világban
40 S már nem vagyok otthon az égben.

2. egység: ANTITÉZIS

szemantikai összefüggés: hiány
szintaktikai összefüggés: alárendelő
pragmatikai összefüggés: idegen,
absztrakt

szimbolikus elv

26–29 mondategység: alárendelés

30–31 mondategység: kifejtő-
magyarázó mellérendelés

összefoglaló tételmondat

32–33 mondategység: kifejtő
következtetés

DÓSA ATTILA: BEYOND IDENTITY: NEW HORIZONS IN MODERN SCOTTISH POETRY

Amsterdam / New York: Rodopi, 2009 (99.00 €)
ISBN 978 90 420 2787 9
Sorozat: Scottish Culture and Literature, 13. kötet

A kötetben tizenhárom skót költővel készített mélyinterjú olvasható. A korlátozott döntéshozói hatalommal bíró új skót parlament 1999-es megalakítását követő, de még a soron következő 2014-es, a teljes függetlenséget célzó ügydöntő népszavazást megelőző években készített interjúkban a modern skót irodalom tizenhárom jeles képviselője vall a költészetét és írói eljárásait befolyásoló legfontosabb irodalmi, hétköznapi, politikai és esztétikai témákról és hatásokról. Szó esik többek között: a skót nemzettudat problematikus nyelvi, faji, földrajzi és politikai összetevőiről és a probléma történelmi gyökereiről; a skót oktatási rendszer jellegzetességeiről és a skót irodalomnak a skót iskolákban betöltött szerepéről, valamint a skót irodalom külföldi oktatásáról; az ország sajátos soknyelvűségéről és arról, hogy ez hogyan befolyásolja a skót költő nyelvi eszköztárát, és milyen hatással van az olvasóközönség megteremtésére; valamint a jellegzetes határvidék hangulatáról, az Európa földrajzi peremén való létezésről. A költők részletesen beszélnek azokról a gazdasági, társadalmi és nyelvi valóságokról, melyek a mai skót költő látásmódját, illetve nyelvi és formai eszköztárát alakítják, de több szempontból is megemlíti az a lelki vagy spirituális valóság, mely a skót kálvinizmustól a buddhizmusig sok-sok hitrendszert, illetve ezek részleges vagy együttes tagadását is magába foglalja. A bevezető tanulmányt követő interjúkban megszólal a nemrég elhunyt koszorús költő Edwin Morgan, a II. Erzsébet által nemrég kitüntetett Douglas Dunn, a Franciaországban élő Kenneth White, a gael nyelvű Aonghas MacNeacail, valamint Robert Crawford, John Burnside, Kathleen Jamie, Tom Leonard, Frank Kuppner, Richard Price, Kate Clanchy és W. N. Herbert.